

УДК 316.32.711.451

Якимчук О.К.,
викладач кафедри економіки і фінансів,
Вінницький кооперативний інститут

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В УМОВАХ САМОРОЗВИТКУ

Постановка проблеми. У сучасних умовах докорінно змінилися зовнішні та внутрішні умови для розвитку регіонів України, збільшилися ризики розвитку. Анексія Криму РФ, війна на Донбасі, недосконала внутрішня державна політика, соціальна, економічна та фінансова кризи посилили проблему докорінної зміни системи управління всіма сферами держави, значного розширення прав і відповідальності регіонів [1].

Затверджена у 2014 році Кабінетом Міністрів України «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року» чітко окреслює параметри подальшого регіонального розвитку. Однією з основних цілей визначено підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, створення оптимальних умов для розкриття регіонами власного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг регіональної економіки з одночасним недопущенням поглиблення регіональних диспропорцій у доступі населення, насамперед, до базових соціальних, комунальних, адміністративних, транспортних, інформаційних та інших послуг та створення умов для співробітництва регіонів [2, с. 27]. Передбачається, що цей процес буде розвиватися на основі принципів сталого розвитку, забезпечення ощадного та ефективного використання енергетичних, матеріальних, природних та інших ресурсів для задоволення потреб населення з урахуванням інтересів майбутніх поколінь [2, с. 28].

Виходячи із вищезазначеного, необхідні глибокі та всебічні дослідження цих процесів, пошуки шляхів оптимізації саморозвитку регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість проблеми саморозвитку регіонів, проблеми фінансової самостійності місцевих органів влади спонукає багатьох вчених вивчати ці питання, шукати конкретні механізми їх практичного втілення в практику господарювання. Питання місцевих бюджетів як фінансової основи місцевого самоврядування, ефективність регіональної економіки висвітлювались у працях таких вчених, як: О. Василик, Т. Грицюк, Т. Єфіменко, О. Кириленко, В. Кравченко, А. Козенко, І. Власенко, О. Крайник, М. Окландер, А. Мазур, Л. Чернюк та інших. В основу своїх досліджень вони взяли результати реалізації раніше прийнятих нормативних документів. Незважаючи на їх значний науковий доробок, проблематика саморозвитку регіонів, ефективного використання потенціалу місцевого самоврядування на сучасному етапі висвітлено недостатньо повно та всебічно і потребує ґрунтовного вивчення.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити основні шляхи оптимізації саморозвитку регіональної економіки, обґрунтувати показники, які необхідно використовувати при плануванні розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвиток територіальних економічних систем залежить від повноти використання їхнього економічного потенціалу.

Потенціал в широкому значенні – ступінь прихованих можливостей. Змістовному значенню даного поняття відповідають такі категорії, як можливість, резерви, які за певних умов можуть бути використані для реалізації поставлених цілей.

Регіон - територіальне утворення, що має чітко окреслені адміністративні кордони, в межах яких відтворюються соціальні та економічні процеси забезпечення життя населення, обумовлені місцем регіону в системі територіального і суспільного розподілу праці [3, с. 64-68].

При характеристиці потенціалу регіону раніше в більшості наукових досліджень його визначали як сукупність ресурсів. Згідно загального поняття потенціалу – це можливості, потенціал і ресурси, які ототожнювати не можна.

На наш погляд, з метою досягнення комплексності оцінки потенціалу території необхідно досліджувати не економічний, а швидше соціально-економічний потенціал. Дослідження всіх складових економічного потенціалу регіону вимагає обліку та розгляду соціального аспекту, що характеризується відносинами між людьми в процесі його створення, розвитку та ефективного використання. Тому територіальний соціально-економічний потенціал визначає можливості регіону при залученні всього комплексу його ресурсів, використанні особливостей існуючої та перспективної структури господарства, географічного розташування для підвищення якості життя населення.

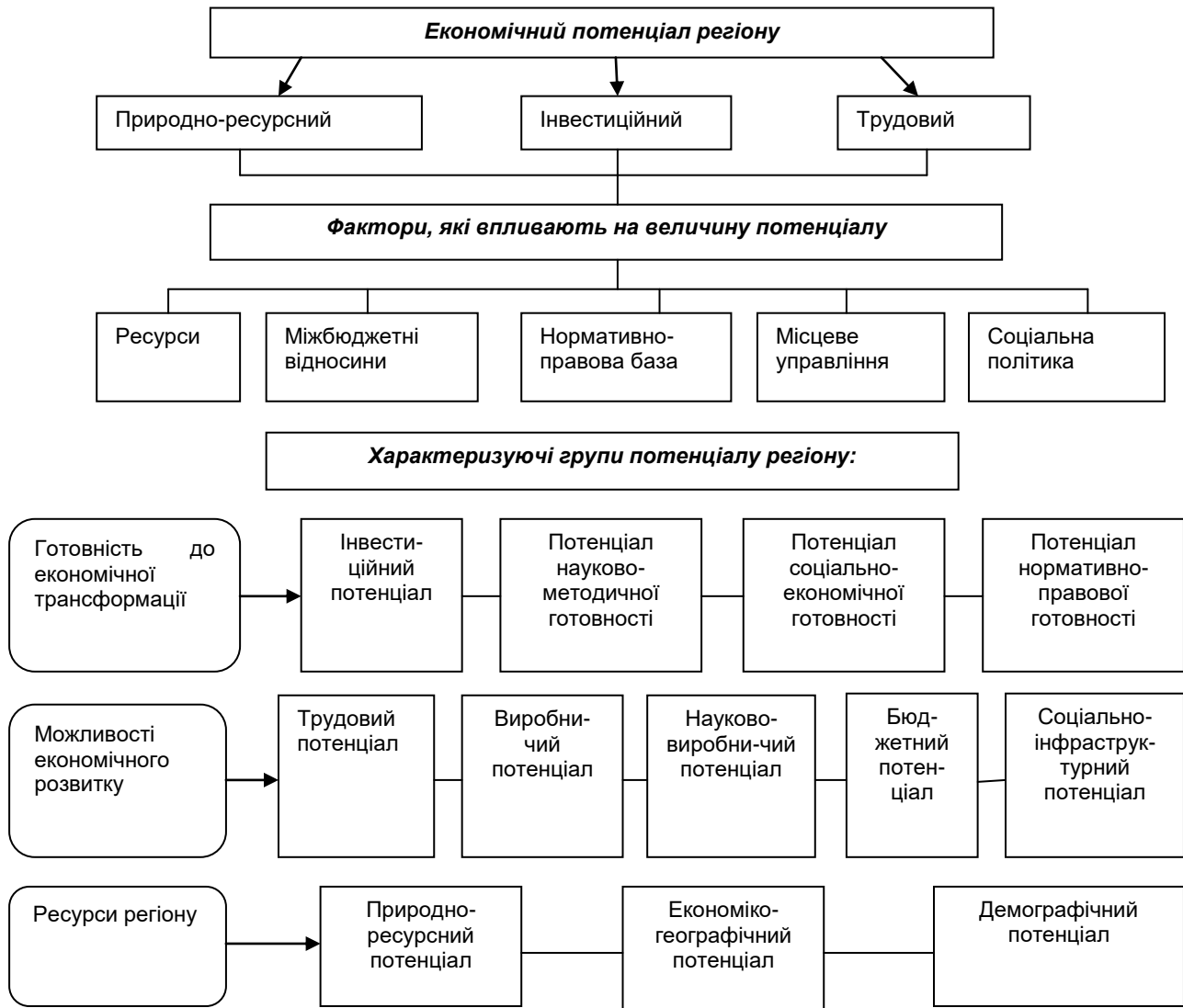
При характеристиці соціально-економічного потенціалу території необхідно, на наш погляд, розмежовувати напрями вкладення в його приріст і споживання накопиченого раніше потенціалу. У зв'язку з цим можна виділити наступні компоненти соціально-економічного потенціалу:

1. Що відносяться безпосередньо до накопичених запасів ресурсів: фінансово-майновий, соціально-демографічний, природно-екологічний, техніко-технологічний, підприємницький, інтелектуально-вольовий.

2. Що визначають можливості підсистем використання макропотенціалу: потенціал ринкової інфраструктури, кінетичний, інтеграційний.

3. Потенціал підсистеми управління: консолідаційний, мікроекономічний.

На наш погляд, класифікації основних структурних складових економічного потенціалу регіону (ЕПР) схематично можна представити таким чином (рис. 1).

Рис. 1. Структура економічного потенціалу

Джерело : розроблено автором

Бюджетним кодексом України передбачається створення державного фонду регіонального розвитку, який направлений на забезпечення нормального розвитку економіки регіонів, як і країни в цілому, посилення територіальних факторів розвитку суспільного виробництва, їх оптимальне поєднання з галузевими факторами [2, с. 45-46].

Територіальний та галузевий принципи розподілу праці в регіональній економіці повинні базуватися на таких основних напрямках:

– економічна доцільність оптимізації взаємозв'язку таких сфер галузевого відтворення, як наближення виробництва до споживання, де останнє має яскраво виражений регіональний аспект;

– територіальна концентрація виробництва та його окремих галузей як умова спеціалізації регіону та матеріальна основа вирішення комплексу соціальних завдань, які перед ним стоять;

– комбінування виробництва, засноване на поєднанні всіх послідовних етапів переробки регіональної сировини аж до випуску готової продукції.

Таким чином, територіальний поділ праці, доповнюючи його галузеву специфіку, є не тільки механізмом просторового виокремлення регіонального виробництва, а й потужним чинником підвищення ефективності суспільного виробництва в цілому.

Відтворення просторового середовища регіону об'єктивно передбачає відтворення його економічної, соціальної та природної бази у всіх її складових.

Це середовище може бути розглянуто з різних позицій, однак сукупним вираженням матеріальної регіональної бази слід вважати економічну оцінку чи економічний потенціал регіону, що враховує не тільки обсяг розташованого в межах даного територіального утворення майна, вираженого в тих чи інших кількісних показниках, а й якісні характеристики, які зумовлюють потенційні можливості реалізації цього майна в регіоні.

Таким чином, економічний потенціал регіону містить чотири узагальнюючих компоненти:

1. Природно-екологічний потенціал, який хоч і не завжди має безпосередню економічну оцінку, але через реалізацію таких своїх компонентів, як якість землі, близькість або віддаленість від ринків збуту, природно-кліматичні умови, екологічна ємність території, побічно впливає на кінцеві результати господарської діяльності регіону [3, с. 33-34].

2. Ресурсно-виробничий потенціал, має конкретну грошову оцінку, функціонує у реальних формах різних елементів продуктивного капіталу: основний і оборотний капітал, засоби обігу та оборотні кошти. Найбільш значущим є показник основних засобів підприємств, який характеризує загальні потенційні можливості регіону.

3. Трудовий потенціал, який представляє обсяг, структуру і якість робочої сили, характеризується рівнем кваліфікації та освіти працівників.

4. Зовнішньоекономічні зв'язки та бюджетно-фінансові відносини регіону представлені відповідно платіжним балансом регіону як співвідношення його експорту та імпорту і системою міжбюджетних відносин, розмірами трансфертів, субсидій, субвенцій тощо.

Поняття «економічний потенціал» включає рівень розвитку базових і забезпечуючих регіональних потенціалів господарської діяльності. Теорія вимірювання його використання слабо розроблена, що, в свою чергу, призводить до некоректних прогнозних оцінок і вибору неефективних економічних рішень [3, с. 48-49].

Універсальним показником оцінки ЕПР виступає показник валового регіонального продукту (ВРП), який характеризує не тільки сформований рівень розвитку, а й особливості його структури, ефективність функціонування окремих галузей, ступінь залученості регіону в інтеграційні процеси та інші аспекти його діяльності.

Останнім часом з'явилися більш досконалі методики підрахунку ВРП, вводяться нові макроекономічні показники. Однак у регіонах вони тільки починають застосовуватися, наприклад, ВРП визначається лише за допомогою виробничого методу, а всередині регіону його розрахунки за адміністративно-територіальними одиницями не застосовуються, що ускладнює вивчення розміщення виробництва і результатів його діяльності, знижує ефективність прийняття управлінських рішень. Крім того, складності розрахунків даного показника і всебічної його оцінки полягають у відсутності достовірної інформації про діяльність секторів регіональної економіки [4].

Існує ряд підходів для характеристики економічного потенціалу регіону:

1. Виділення головного індикатора і фіксування або регулювання інших істотних індикаторів у вигляді обмежувальних умов.

2. Багатоцільова оптимізація за декількома індикаторами як процедура досягнення найкращого стану соціально-економічного розвитку, а також характеристика використання потенціалу з урахуванням компромісу між цільовими індикаторами.

3. Побудова інтегрованих соціально-економічних індикаторів.

Найбільш поширеним є третій підхід, в рамках якого виокремлюють ряд методичних рекомендацій побудови інтегрованих індикаторів, які розрізняються принципами вибору й порівнянням первинних і групових індикаторів. Необхідно зазначити, що основна складність проведення розрахунків даних показників полягає в недостатній достовірності використовуваної інформації та трудомісткості виконання таких робіт. Головне їх призначення полягає в тому, щоб забезпечити прийняття збалансованих та скоординованих заходів у рамках вироблення принципових стратегій розвитку регіону.

Радою з вивчення продуктивних сил України Національної академії наук України розроблена методика, що включає набір первинних показників, сформованих у відповідні блоки: загальний рівень розвитку регіону; стан найважливіших галузей виробництва; фінансове становище регіону; інвестиційна активність; доходи населення; зайнятість і ринок праці; стан соціальної сфери; екологічна ситуація; міжнародна економічна активність.

Урядом України у відповідності до Закону «Про стимулювання розвитку регіонів» [5] в основу визначення показників покладено виробничий метод, методологія розрахунків якого розроблена відповідно до системи національних рахунків (СНР'93), Європейської Системи національних та

регіональних рахунків (ESA'95) та з урахуванням набутого досвіду практичної роботи Департаменту макроекономічної статистики Державної служби статистики України.

Порівняльний аналіз представлених методичних підходів дозволив виділити ряд недоліків:

– виробнича складова потенціалу передбачає визначення обсягу можливостей економічного розвитку в розрізі наявної на території ресурсної бази (поновлюваних і вичерпних природних ресурсів);

– даний блок не враховує співвідношення ресурсної та переробної структур промислового виробництва;

– кадровий блок не розглядає структуру трудових ресурсів, зайнятих у галузях економіки, та їхньої приналежності до даного регіону;

– не враховується розподіл трудових ресурсів за галузями економіки у співвідношенні з їхньою привабливістю і прибутковістю;

– у складі показників інженерної інфраструктури не представлені параметри, що дозволяють оцінити наявність і ступінь розвитку потужностей транспортної ресурсної інфраструктури;

– не враховується ступінь забезпеченості інфраструктури сировиною власного виробництва;

– не береться до уваги рівень завантаження потужностей переробних підприємств сировиною даного регіону.

При оцінці економічного потенціалу з урахуванням виходу регіонів на зовнішній ринок шляхом проведення політики розширення та диверсифікації експорту використовують наступну систему оціночних балів [6]:

1. Ресурсний базис: 3-високий, 2-середній, 1-низький.

2. Концентрація підприємств-монополістів.

3. Зміна економічної ситуації: 3-стабільне, 2-падіння виробництва, 1-катастрофічне падіння виробництва.

4. Транспортне забезпечення: 3-центральне, 2-напівпериферія, 1-периферія.

5. Зовнішньоекономічні зв'язки: 3-інтенсивні, 2-середні, 1-слабкі.

6. Інвестиційна привабливість: 3-висока, 2-середня, 1-низька.

За підсумками сумарної оцінки, доцільно розподіляти (ранжирувати) регіони на розвинені в економічному відношенні та слаборозвинені.

Цільовим завданням проведення досліджень у рамках оцінки економічного потенціалу території виступає визначення повноти його реалізації з точки зору відповідності наявного конкретного ресурсного наповнення потребам поточної та перспективної діяльності.

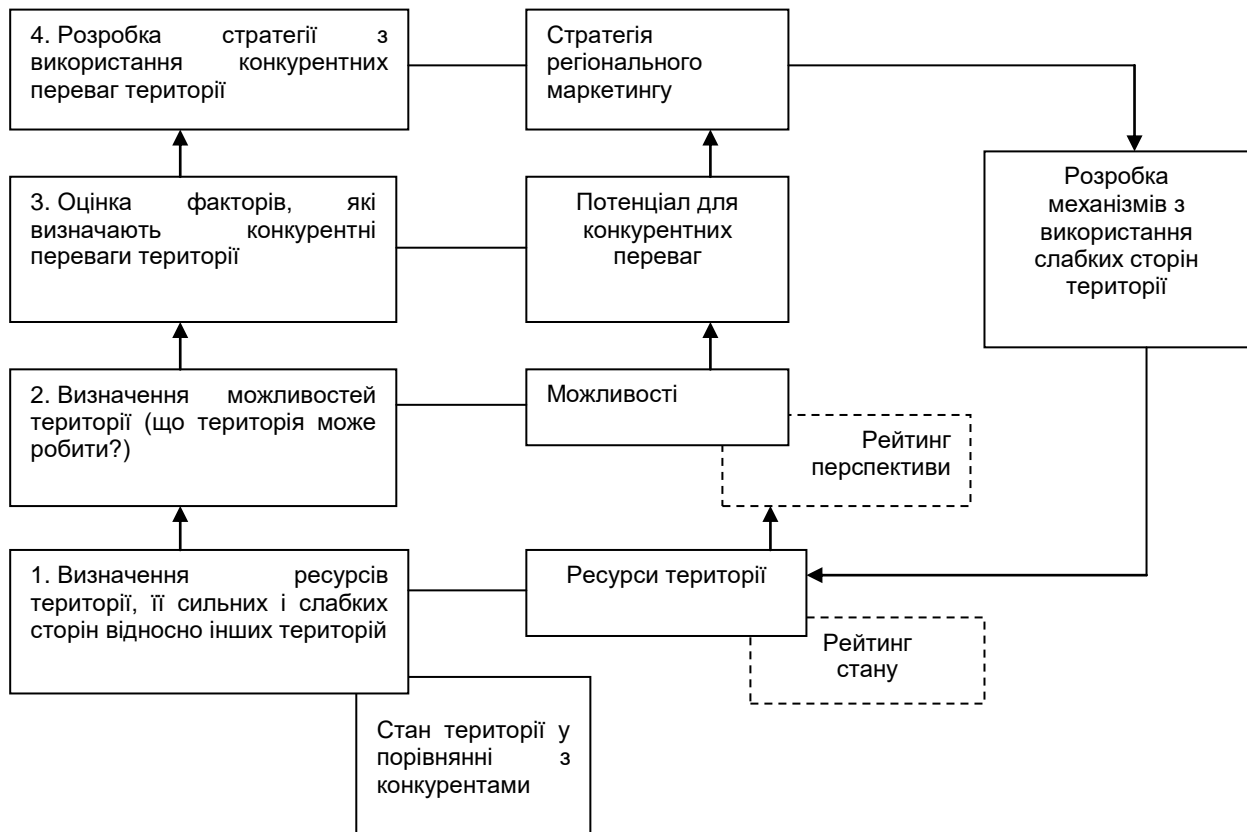
При цьому розрахунку інтегральних (комплексних) критеріїв передуює збір інформації та розрахунок первинних параметрів для кожного з блоків складових економічного потенціалу. Структура даного показника для різних регіонів неоднакова через ряд причин (факторів): різного географічного розташування; природно-кліматичних умов; наявності мінерально-сировинної бази; розміщення продуктивних сил; соціально-демографічних характеристик; екологічної ситуації; напрямів спеціалізації регіону; стану інфраструктурних галузей та ін.

Рівень розвитку окремих регіонів у силу визначених вище причин і відмінностей величини економічного потенціалу і ступеня його використання неоднаковий. У зв'язку з цим урядом підготовлена і затверджена «Державна стратегія регіонального розвитку до 2020 року» (06 серпня 2014р., № 385). Стратегія визначає основні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, які спрямовані на досягнення зазначених цілей, а також передбачає узгодженість державної регіональної політики з іншими аспектами, які спрямовані на територіальний розвиток [2, с. 25].

Основною метою регіонально-економічної політики, згідно з цим документом, є вирівнювання стану регіонів за рахунок більш повного використання наявних у них можливостей, а також міжрегіональних взаємозв'язків.

Сформована зараз економічна ситуація є наслідком того, що останнім часом у зв'язку з економічними і політичними змінами на державному рівні (розпад СРСР, «розрив» міжреспубліканських господарських та економічних зв'язків, зниження інвестиційної привабливості, політична та фінансова кризи) не робилося цілеспрямованих дій з підтримання і нарощування наявного економічного потенціалу. Економіка регіонів і країни в цілому функціонувала за рахунок накопичених раніше, у радянський час, можливостей. Як наслідок, все більше посилюється «спрямованість» економіки до сфери сировинної складової. Про це свідчать дані структури експорту України, надходження до бюджетів різних рівнів, співвідношенні внеску різних галузей народного господарства у ВРП тощо. Однак у розпорядженні кожної території є потенціал, необхідний для відновлення виробничої та господарської діяльності, що може бути забезпечено на перших етапах за рахунок надходжень від первинних галузей (наприклад, видобутку вугілля) однією з проблем у рамках реалізації даного переходу регіону від сировинної до виробничої спрямованості є відсутність методики, що дозволяє найбільш повно оцінити той об'єм сировинного потенціалу, який є в розпорядженні території, а також можливості регіону в зв'язку з цим.

На наш погляд, до методики оцінки економічного потенціалу території у рамках ресурсно-виробничого блоку потрібно ввести параметри оцінки ступеня сировинної забезпеченості регіону (обсяги запасів природних ресурсів у розрізі їх видів, категорій, підготовленості, якості), а також величини, що дозволяють оцінити можливості внутрішнього використання видобутих природних ресурсів (рис. 2).

Рис. 2. Логічна схема оцінки потенціалу території (як основа розробки стратегій регіонального маркетингу)

Джерело : розроблено автором

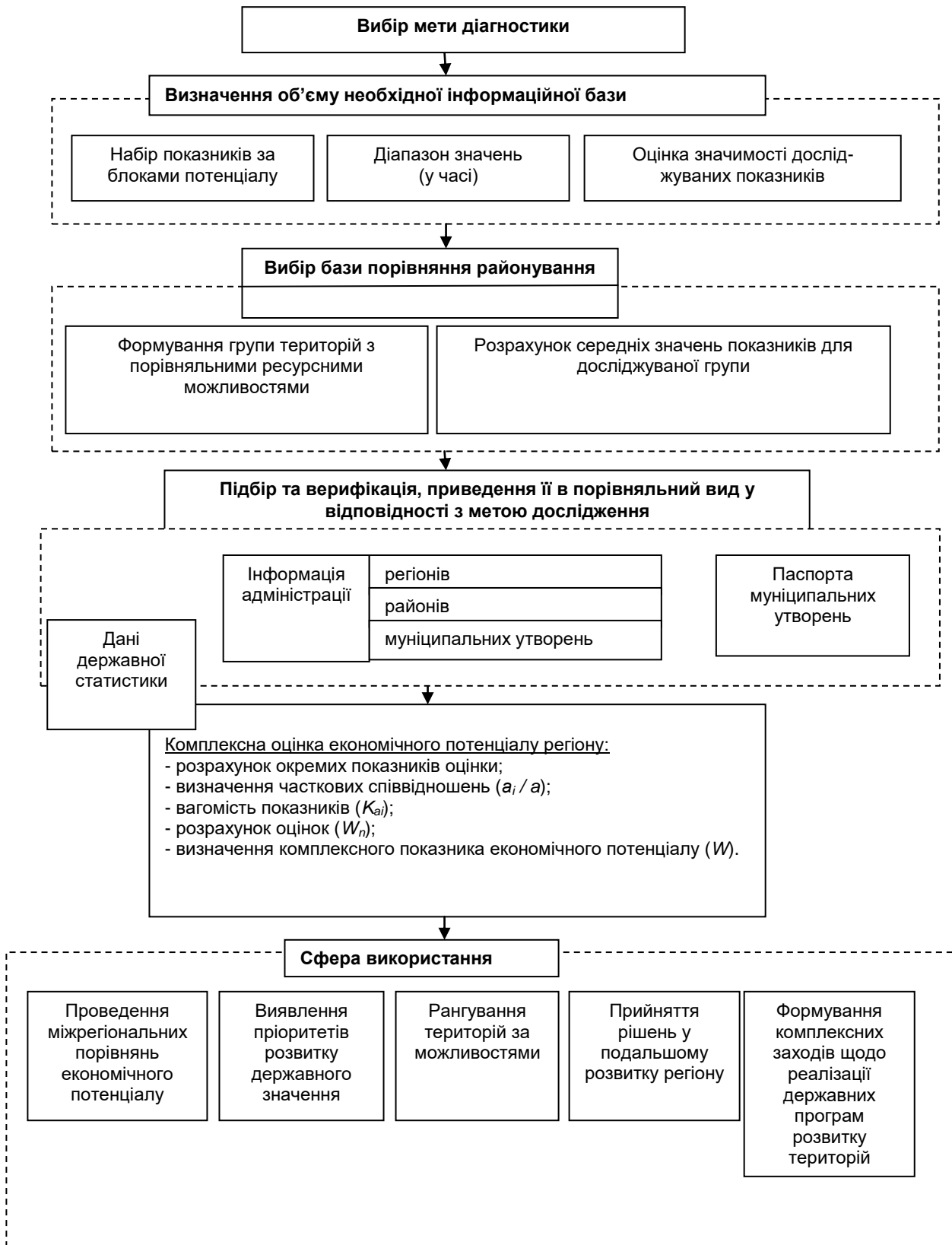
Досягнення комплексності та ефективності розвитку територіальної економіки забезпечується впливом низки чинників:

- факторів, що характеризують здатність економіки до зростання, які в першу чергу, визначаються наявністю та якістю ресурсної складової;
- факторів, що визначають повноту використання цих наявних ресурсів;
- факторів, що характеризують максимально можливе збільшення обсягу продукції, що випускається за рахунок найбільш ефективного використання місцевих ресурсів.

Ці чинники називаються відповідно факторами пропозиції, попиту і розподілу. Звідси чітко проглядається те, наскільки важлива правильна оцінка саме першої групи факторів, яка відповідно представляє регіональну ресурсну складову, що забезпечує параметр потенційного економічного зростання [7].

Дослідження існуючих систем діагностики економічного потенціалу регіону дозволило зробити висновок про те, що в застосовуваних розрахункових методах недостатньо уваги приділяється ресурсній складовій економічного потенціалу. В силу того, що економіка України і окремих її територій характеризується переважно саме сировинною спрямованістю, доцільно в систему моніторингу окремою складовою ввести ресурсний блок з метою більш точної оцінки. Таким чином, пропонується в методику оцінки економічного потенціалу території в рамках ресурсно-виробничого блоку ввести параметри оцінки ступеня сировинної забезпеченості регіону (обсяги запасів природних ресурсів у розрізі їх видів, категорій, підготовленості, якості), а також величини, що дозволяють оцінити можливості внутрішнього використання видобутих природних ресурсів. Завдяки різно-скерованості розвитку різних територій сировинна складова даного блоку може бути трансформована. Так, для південно-східних областей України специфікою буде присутність оцінки запасів вуглеводневої сировини, природних відновлюваних і не відновлюваних запасів.

Основним фактором включення конкретних показників у ресурсний блок діагностики економічного потенціалу доцільно прийняти справжню або майбутню пріоритетність окремого виду ресурсу і його роль у збалансованості розвитку регіональної економіки (рис. 3).

Рис. 3. Схема оцінки економічного потенціалу регіону

Джерело : розроблено автором

Принципові відмінності в структурі ресурсів по регіонах обумовлюють необхідність отримання інтегральної оцінки всієї сукупності основних ресурсів у тому чи іншому регіоні, що вельми скрутно в умовах якісної різномірності різних ресурсів [8].

Практичні потреби макроекономічного аналізу процесів, що відбуваються в регіонах, вимагають введення поняття ресурсного потенціалу регіону і створення методів його макроекономічної оцінки.

Під величиною ресурсного потенціалу регіону мається на увазі величина кінцевого продукту або національного доходу, яку можна отримати при фактично наявних ресурсах регіону при максимально досягнутих в середньому по групі територій рівні ефективності використання відповідних ресурсів.

Емпіричну макроекономічну оцінку ресурсного потенціалу регіону не можна отримати з безпосереднього спостереження та аналізу тих чи інших параметрів економіки регіону. Це пов'язано насамперед з тим, що показники кінцевого продукту або національного доходу регіону представляють інтегральний результат функціонування великої кількості його різномірних і порівняльних природних та економічних ресурсів (табл. 1).

Таблиця 1

Показники оцінки економічного потенціалу регіону

Показники оцінки потенціалу	Величина		Вагомість i -го показника	Формула розрахунку оцінки	Величина оцінки
	по i -му регіону	Середньо-регіональна			
1. Ресурси					
Об'єм запасів природних ресурсів, млн т	a_j	$\bar{a}$	k_{aj}	$a_j / \bar{a} \times k_{aj}$	w_a
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	b_j	$\bar{b}$	k_{bj}	$b_j / \bar{b} \times k_{bj}$	w_b
Посівна площа, тис. га	c_j	$\bar{c}$	k_{cj}	$c_j / \bar{c} \times k_{cj}$	w_c
Ліси та лісоугіддя, тис. га	d_j	$\bar{d}$	k_{dj}	$d_j / \bar{d} \times k_{dj}$	w_d
Внутрішні водойми, тис. км ²	e_j	$\bar{e}$	k_{ej}	$e_j / \bar{e} \times k_{ej}$	w_e
Загальна площа території, тис. км ²	f_j	$\bar{f}$	k_{fj}	$f_j / \bar{f} \times k_{fj}$	w_f
2. Трудовий потенціал					
Чисельність зайнятих в економіці, тис. чол.	g_j	$\bar{g}$	k_{gj}	$g_j / \bar{g} \times k_{gj}$	w_g
Чисельність економічно-активного населення, тис. чол.	h_j	$\bar{h}$	k_{hj}	$h_j / \bar{h} \times k_{hj}$	w_h
Чисельність працюючих в сфері виробництва, тис. чол.	i_j	$\bar{i}$	k_{ij}	$i_j / \bar{i} \times k_{ij}$	w_i
3. Капітал					
Вартість основних засобів регіону, млн грн	j_j	$\bar{j}$	k_{jj}	$j_j / \bar{j} \times k_{jj}$	w_j
Об'єм промислової продукції, млн грн	k_j	$\bar{k}$	k_{kj}	$k_j / \bar{k} \times k_{kj}$	w_k
Об'єм ВРП, млн грн	l_j	$\bar{l}$	k_{lj}	$l_j / \bar{l} \times k_{lj}$	w_l
Об'єм сільськогосподарської продукції, млн. грн	m_j	$\bar{m}$	k_{mj}	$m_j / \bar{m} \times k_{mj}$	w_m
Величина інвестицій в основний капітал, млн грн	n_j	$\bar{n}$	k_{nj}	$n_j / \bar{n} \times k_{nj}$	w_n
Сума іноземних інвестицій, млн грн	o_j	$\bar{o}$	k_{oj}	$o_j / \bar{o} \times k_{oj}$	w_o
Доходи бюджету території, млн грн	p_j	$\bar{p}$	k_{pj}	$p_j / \bar{p} \times k_{pj}$	w_p
Загальний показник ресурсного потенціалу регіону, млн грн	$W = w_a + w_b + \dots + w_p$				

Джерело: розроблено автором

Це дає можливість розрахувати рівень економічного потенціалу будь-якого регіону в порівнянні з середньоукраїнським та зробити відповідні висновки про потенційні можливості території розвиватися власними силами.

Однак отриманий комплексний показник, як відносна величина, не може дати уявлення про те, якого саме характеру ресурси є в регіоні. Тому рекомендується при проведенні міжтериторіальних оціночних досліджень попереднім етапом здійснювати районування з метою формування груп регіонів за видами природних ресурсів, що преважують у них.

Ця процедура дозволить визначити оцінку, а також полегшить вибір оптимальних виробничих співвідношень з метою досягнення збалансованості розвитку території.

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року передбачає створення на законодавчому рівні системи стратегічного, середньострокового та короткострокового прогнозування і планування економічного та соціального розвитку, а також створення системи взаємопов'язаних прогнозних і програмних документів щодо розвитку регіонів, їхнього узгодження з генеральними планами територіального розвитку на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівні [2, с. 31-36].

Зведений показник економічного потенціалу, згідно запропонованої методики, розраховується наступним чином:

$$W = \sum_{i=1}^n \left(\frac{a_i}{\bar{a}_i} * K_{ai} \right), \quad (1)$$

де W - зведений показник економічного потенціалу регіону;

a_i - величина i -го показника оцінки потенціалу;

$\bar{a}_i$ - середньорегіональна величина i -го показника;

K_{ai} - значимість i -го показника оцінки (експертні оцінки).

Запропоновані показники, що характеризують потенційну здатність економіки до зростання, є досить інформативними для прийняття якісних своєчасних рішень регіональними органами управління, оскільки дозволяють виділити сильні і слабкі сторони економіки території та врахувати їх надалі при визначенні пріоритетів розвитку.

Крім того, запропоновані показники забезпеченості регіонів ресурсами дозволяють проводити міжтериторіальні порівняння і на цій основі корегувати державну регіональну політику.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, дослідження виявило необхідність:

- посилення територіальних факторів розвитку суспільного виробництва, їхнього оптимального поєднання з галузевими факторами;
- більш глибокого аналізу відтворення просторового середовища регіону, його економічної, соціальної та природної бази;
- економічний потенціал регіону необхідно розглядати виходячи із чотирьох складових: природно-екологічної, ресурсно-виробничої, трудової, зовнішньоекономічної;
- подальшого удосконалення методичних підходів до визначення всіх складових розвитку регіону.

Вищезазначене потребує більш глибокого та всебічного дослідження, узагальнення накопиченого досвіду розвитку регіонів України, удосконалення системи управління.

Бібліографічний список

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (Із змінами та доповненнями станом на 12.02.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року // Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
3. Татт Браян Регіональний економічний розвиток : [навч. посібник] / Татт Браян, Грей Пат, Крайник О.П. ; [за редакцією О.П. Крайник]. – Л. : Ліга–Прес, 2003. – 280 с.
4. Вахович І.М. Принципи регіональної політики фінансового забезпечення сталого розвитку / І.М. Вахович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/portae/socgum/en/200851/zbirnikRE1-130.pdf>.
5. Волик С.В. Забезпечення сталого розвитку регіонів засобами державного управління / С.В. Волик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kduara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc2/112/pdf>.
6. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/anot/2850-15>
7. Меморандум про взаєморозуміння для започаткування Діалогу про регіональну політику та розвиток регіонального співробітництва між Міністерством регіонального розвитку та будівництва України і Європейською Комісією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_935
8. Україну признали одной из самых богатых стран мира / [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://neros.mail.ru/inroord/ukraina/economics/3727734/>

References

1. Verkhovna Rada Ukrainy (2015), *Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini* [On Local Self-Governing in Ukraine], Zakon Ukrainy dated 21.05.1997 no. 280/97-BP, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (access date May 20, 2016).
2. Kabinet Ministriv Ukrainy (2014), *Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku* [National Strategy for Regional Development 2020], Postanova dated 06.08.2014 no. 385, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> (access date May 20, 2016).
3. Tatt, Brian, Pat, Hrei and Krainik, O.P. (2003), *Rehionalnyi ekonomichnyi rozvytok* [Regional Economic Development], tutorial, Liha-Pres Lviv, Ukraine, 280 p.
4. Vakhovych, I.M. "The Principles of Regional Policy in Terms of Financial Support for Sustainable Development", available at: <http://archive.nbuv.gov.ua/portae/socgum/en/200851/zbirnukRE1-130.pdf> (access date May 18, 2016).
5. Volyk, S.V. "Ensuring the Sustainable Development of Regions through Governmental Management", available at: <http://www.kduapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc2/112/pdf> (access date May 18, 2016).
6. Verkhovna Rada Ukrainy (2005), *Pro stymuliuvannia rozvytku rehioniv* [On Encouraging the Regional Development], Zakon Ukrainy dated 08.09.2005 no. 2850-IV, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/annot/2850-15> (access date May 22, 2016).
7. *Memorandum pro vzaiemorozuminnia dlia zapochatkovannia Dailihu pro rehionalnu polityku ya rozvytok rehionalnoho spivrobotnytstva mizh Ministerstvom rehionalnoho rozvytku ta budivnytstva Ukrainy i Yevropeiskoiu Komisiieiu* [Memorandum of Understanding for Launching the Dialog about the Regional Policy and Development of Regional Cooperation, between the Ministry of Regional Development and Construction of Ukraine and the European Commission], available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_935 (access date May 22, 2016).
8. *Ukrainu priznali odnoy iz samykh bogatykh stran mira* [Ukraine is Recognized as One of the World's Wealthiest Countries], available at: <http://neros.mail.ru/inroord/ukraina/economics/3727734/> (access date May 23, 2016).

Якимчук О.К. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В УМОВАХ САМОРОЗВИТКУ

Мета – дослідити основні шляхи оптимізації саморозвитку регіональної економіки, обґрунтувати показники, які необхідно враховувати при плануванні розвитку.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети в статті використано: аналітико-монографічний метод – при вивченні літературних джерел; системно-аналітичний метод – при дослідженні законодавчих чи інших нормативно-правових актів з питань місцевого самоврядування, державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, закону про стимулювання розвитку регіонів; абстрактно-логічний метод – для узагальнення теоретичних положень, формування висновків та пропозицій.

Результати. Розглянуто та охарактеризовано методичні підходи до визначення соціально-економічного потенціалу регіону. Визначено характеристики природно-екологічного потенціалу та його вплив на структуру економіки регіону. Досліджено чинники, які мають найбільший вплив на саморозвиток регіонів, та надано пропозиції щодо використання економіко-математичних методів для планування розвитку регіонів.

Наукова новизна полягає в удосконаленні методу оцінки природно-економічного потенціалу регіону. Зокрема показники економічного потенціалу та їхні взаємозв'язки згруповані таким чином, що це надає можливість дати об'єктивну оцінку регіону, а також використати її як основу для розробки стратегій регіонального маркетингу.

Практична значущість полягає в тому, що основні положення даного дослідження у формі наукової доповіді були надані департаменту регіонального економічного розвитку ОДА Вінницької області і використані при формуванні планів розвитку на 2016 рік.

Ключові слова: сталий саморозвиток, ощадне використання, потенціал регіону, ресурсний потенціал, економічний потенціал, територіальний поділ, індикатори, економічна діагностика, інтегральний результат.

Yakymchuk O.K. WAYS TO OPTIMIZE USE OF POTENTIAL REGION UNDER SELF-DEVELOPMENT

Purpose – to explore the main ways of optimizing regional economic self-justify rates that must be considered when planning development.

Methodology of research. To achieve this goal the article used: monographic analytical method – studied at the literature; system-analytical method – the study of legislative or other legal acts on local government, state regional development strategy for the period until 2020, the law on the promotion of regional development; abstract logical method – to summarize theoretical propositions, formulated conclusions and proposals.

Findings. Considered and described methodological approaches to determine the socio-economic potential of the region. Characteristics of natural and ecological potential and its impact on the structure of the regional economy. The factors that have the greatest impact on self-development regions, and provided suggestions for the use of economic and mathematical methods for regional development planning.

Originality is to improve the method of valuation of natural and economic potential of the region. In particular, indicators of economic potential and their relationship grouped in such a way that it provides an objective assessment of the region and use it as a basis for developing regional marketing strategies.

Practical value is that the main provisions of the study in the form of scientific reports were provided to the Department of Regional Economic Development ODA Vinnytsia region and used in the formation of development plans for 2016.

Key words: sustainable self-development, using savings potential of the region, resource potential, economic potential, divisions, indicators, economic diagnostics, integrated results.

Якимчук О.К. ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА В УСЛОВИЯХ САМОРАЗВИТИЯ

Цель – исследовать основные пути оптимизации саморазвития региональной экономики, обосновать показатели, которые необходимо учитывать при планировании развития.

Методика исследования. Для достижения поставленной цели в статье использованы: аналитико-монографический метод – при изучении литературных источников; системно-аналитический метод – при исследовании законодательных или иных нормативно-правовых актов по вопросам местного самоуправления, государственной стратегии регионального развития на период до 2020 года, закона о стимулировании развития регионов; абстрактно-логический метод – для обобщения теоретических положений, формирование выводов и предложений.

Результаты. Рассмотрены и охарактеризованы методические подходы к определению социально-экономического потенциала региона. Определены характеристики природно-экологического потенциала и его влияние на структуру экономики региона. Исследованы факторы, которые оказывают наибольшее влияние на саморазвитие регионов, и даны предложения по использованию экономико-математических методов для планирования развития регионов.

Научная новизна заключается в усовершенствовании метода оценки природно-экономического потенциала региона. В частности показатели экономического потенциала и их взаимосвязи сгруппированы таким образом, что это дает возможность дать объективную оценку региона, а также использовать ее как основу для разработки стратегий регионального маркетинга.

Практическая значимость заключается в том, что основные положения данного исследования в форме научного доклада были предоставлены департамента регионального экономического развития ОГА Винницкой области и использованы при формировании планов развития на 2016 год.

Ключевые слова: устойчивое саморазвитие, бережливое использование, потенциал региона, ресурсный потенциал, экономический потенциал, территориальное деление, индикаторы, экономическая диагностика, интегральный результат.